List 23. **NOVICE** Tečaj XXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 10. junija 1863.

Gospodarske stvari.

Korist pepéla v poljedelstvu.

(Konec.)

3. Pepél iz premoga (kamnitega oglja) ni sicer tako močan kakor pepél iz drv, zato pa marsikter kmetovavec misli, da ni za nobeno rabo. Al nikar ga ne zametuj, dragi moj, obnesel se ti bo dobro, posebno na mokrih njivah; za mrzlo zemljo ti je prav dober in ti bo njivo gotovo zboljšal, posebno če ga z nekoliko gnojem pomešaš. Pepél iz premoga je jako puhel, zato pa prav storiš, če ga z gnojem iz stranišč (sekretov) mešaš. Če ta mešanca eno leto leží, je posebno za ilovnate njive prav prav dobra. Po nji dobí njiva tamnejo barvo, ktera solnčne žarke bolj na se vleče in krepkeje zadržuje; to pa zemljo pregreje in rodovitno storí. Posebnega priporočila je pa pepél iz premoga pri napravi gnojnih kupov (kompostov) vreden; tukaj zboljšajo njegovi deli zemljo prav jako, posebno takrat, kadar se taki kupi pogostoma s scavnico polivajo.

Ravno tako dobro se krompirju, rží in detelji ta pepél prileže, če se povrh posuje. Pepél iz premoga obstojí iz apna, večkrat v podobi mavca, z magnezijo, kremenico in železnim okisancom zmešan.

Nek imeniten sadjorejec priporoča pepél iz premoga in drv v časniku „Pomona“ na vso moč, in pravi, da sta ta dva pepéla bolja kakor vsaki drugi gnoj. Kadar se sadne peške sejejo, naj se popred, dobro namočene, s pepélom potresejo, in noben mrčes se jih ne dotakne. V vlažni zemlji je ta pepél prav koristen, ker posrka kislino okrog drevesnih korenin, ktera jim je jako škodljiva; spomladi naj se tedaj okrog sadnega drevesa ta pepél potrese. Mlade rastlinice, ktere mrčesi tako radi napadajo, se pred njimi najložeje varujejo, če se s pepelom potresejo. Črva in druge mrčese v zemlji pokončati, je pepél iz premoga in drv najboljše sredstvo, če se po zemlji raztrosi, podkoplje ali podorje, ker ondi, kjer je zemlja s pepélom nasitena, črv ne biva in polži pocrkajo eden za drugim, kakor hitro na pepél zadenejo. Ravno tako koristen je pepél tudi za tiste sadne drevesca, ki v loncih ali druzih lesenih posodah rastejo, ker se tudi k tem drevescom dostikrat škodljivi mrčesi skoz spodnje luknjice pritepó, jim korenike oglojejo in tako poškodovajo, da jamejo hirati in se sčasoma posušé; zato je dobro, da se posuje v take posode ena lega pepéla na dno, preden se drevesca posadé. Če se ta pepél s peskom, apnom in vodo zmeša in tako pognete, da je mešanca gosta kakor močnik, in se potem ž njo drevesne debla namažejo, se jih noben mrčes ne loti; mah in lešaji jim zginejo, in v kratkem gladko in zdravo skorjo dobijo. Tudi zoper gnjilad in trohljenino starih sadnih dreves ga sadjorejci sèm ter tjè rabijo. S pepélom sadnim drevesom gnojiti tudi skušeni sadjorejci priporočajo; pepél se posiplje po vrhu zemlje okoli debla, ali pa se napravijo majhne luknje okrog drevesa in s pepélom nasujejo, ki se od časa do časa z vodo pomoči. Če bolj vlažna je zemlja, tem bolj koristen je pepél. Ako se pa drevesom na suhi zemlji s pepélom gnoji, jim bolj škoduje kakor koristi.

Po gosp. listu česke gosp. družbe.

Od goveje kuge na dalje.

Na Kranjskem v kostanjeviškem kantonu ni več kuge; v črnomaljskem se je 26. maja spet prikazala v Balkavcah, kjer ji že od 23. aprila ni bilo nobenega sledú več; zatrosila se je po ovcah; 4 goveda so zbolele; v Dolenji Vasi senožeškega kantona so vse goveda zdrave; le v eni čedi bolehajo ovce še; v Visgarnu na Kočevskem ni še popolnoma potihnila. V Zagurji bistriškega kantona, kjer je že popolnoma potihnila, se je zopet prikazala, po ovcah brž ko ne zanešena. Treba je, da se zopet ostro ostro pazi na vse straní, pa tudi na to, kdo je kriv kakega prestopka postave.

Na Primorskem, po pismu tržaške deželne vlade 28. maja, goveja kuga miruje; v Pregarjih in Hrušici novogradskega kantona je pocepalo 23 ovác za kugo.

Na Štajarskem se nič ne sliši od kuge. Deželni odbor štajarski je v seji 15. dne maja izrekel, da stroškov za kordón, to je, za čuvaje proti kranjski meji, vsled sklepa deželnega zbora ne prevzame deželni zaklad, ampak da ti stroški zadevajo občine (soseske), kteri jih pa ne bojo pretežko stali, ker c. k. gosposke na Kranjskem krepko vse uravnavajo (geregelt und kräftig handhaben), kar postave velevajo, da se kuga zatare.

Na Hrvaškem po naznanilu c. kr. deželne general-komande pojema goveja kuga v Vojaški granici, čeravno je še v več krajih. V Bosni na Turškem je še huda in žuga posebno slavonski meji, ker Bosnjaki puščajo mrho pod prostim nebom, da jo psi ali ptice roparce žró, ali pa jo mečejo v Savo in Uno, da že ribe po kužni mrhovini konec jemljejo; primerilo se je tudi že, da so ljudje take bolne ribe jedli in po njih nevarno zboleli.

Čbelarstvo.

Čbelji dvojčki.

France Zupančič na Šici pri Krki je 31. vélikega travna lepa dvojčka ogrebel, ki sta v eni uri iz enega ula (panja) rojila, in se zdaj prav dobro obnašata.

Natoroznanske stvari.

Nekaj o luni.

Spisal Ogrinc Viljem.

(Dalje.)

VII. Zakrivanje zvezd po luni.

§. 50. Luna zakrije včasih planete („premikavne zvezde") pa veliko večkrat še (nepremične) zvezde (Fixsterne) in včasih celó repate zvezde. Zvezde zakriva luna pač pogostama, pa zvezdoznanci opazujejo navadno le tiste zvezde, ktere še moremo viditi s prostim očesom (Argelander v Bonn-u šteje 5672 zvezd, za prav ojstro oko vidljivih). — Na vsaki kraj pride 120 zakrivanj v enem letu.

Sosebno dobro moremo opazovati njih zakritje po tamnem delu lune, to je, blizo „krajcev". Zvezde zginejo in prihajajo v enem hipu; to saj veljá za občno pravilo. Če so nekteri zvezdoznanci včasih našli, da „zastanejo" (kleben) nekaj časa na luninem robu, so vselej temu vzrok: premembe zemljiškega ozračja. Sosebno zanimivo je zakrivanje „gostosevcev" (Pleiaden), štirih lun Jupiterjevih in lun Saturnovih s svojim okroglejem vred. Daljnogledi srednje velikosti, ki pa morajo kazati dobro omejene, natančne podobe, so najboljši za tako opazovanje.

VIII. Upljiv lunini gledé zemlje.

§. 51. Najbolj zdatno priča se upljiv lune na zemljo v prikaznih, ktere nam kaže morje. Menim namreč

odtok in pritok morja (Ebbe und Fluth).

Pod tem imenom zapopadamo padanje in vstajanje morja, ki se ponavlja vsakih 24 ur. — Opazujmo, postavimo, morje ravno takrat, kader je v pritoku, pa vidili bomo, da od začetka ni nobene premembe viditi; kmali potem pa sčasoma voda odhaja (odtok) in to sicer prve 3 ure hitreje, potlej pa zopet počasneje, dokler nastane v $6\frac{1}{4}$ urah popolnama odtok. Tako vidimo zdaj veliko zemljišča, poprej pokritega po vodi, zdaj brez vode. Nekoliko minut trpí ta najnižji stan vode, in potem prične najprvo počasno, potlej pa vedno hitreje stopanje morja (pritok), ki dospè do največe hitrosti po minulih 3 urah, potem pa vedno bolj zastaja, dokler pride voda v zopet $6\frac{1}{4}$ urah v najvišji stan. — Zeló različna pa sta viši in niži stan po okolišinah časa in kraja. Morja, ki segajo močno v srčje dežel, kot, postavimo, vzhodno in črno morje itd. nimajo ne odtoka ne pritoka, še manj po tem takem kaspiško (hlavinsko) morje, ktero je tako rekoč le jezero. V medzemeljskem morji se sicer vidita prihod in odhod, pa le malo.

§. 52. Čas visokega pritoka do naslednjega šteje 12 u. 25 m., toraj ste 2 take dôbi za skoraj 50 m. dalje od enega dneva, toraj nastaneta odtok in pritok vsaki prihodnji dan za 50 m. pozneje kot poprejšni dan, tako, da potem imata čez 14 dni ob ravno tisti uri začetek.

Že Kepler je dokazal, da nastaneta odtok in pritok po navleku (Anziehung) lune; natančneje v tem nas je podučil Isaak Newton l. 1687. Zadnjič nam je Francoz Laplace leta 1765 tako-le razjasnil to: Kakor nateguje zemlja luno, tako nateguje tudi luna zemljo, in sicer ne povsod in vselej z enako močjo, temveč vleče bližneje kraje močneje na-se kot oddaljene. Ako si mislimo celo zemljo obdano od vode, navleče luna po tem takem najbližnjiše kaplje vodé najmočneje, in te se vzdignejo zavoljo njih velike premakljivosti, in tako se od bolj oddaljenih nakopiči voda, da postane pritok. — Na ti ravno nasprotni strani zemlje pa se posamezne vodene kaplje, ker so v največi daljavi od lune gledé unih, in od nje skora neodvisne, nadvigujejo ravno tako k pritoku.

Tiste deli vode, ki ležite sred teh nasproti ležečih pritokov, imamo takrat odtok. — Vendar imamo, kakor znano, memo morja tudi precej suhe zemlje, torej se snidejo k temu zakonu tudi nje premembe, čeravno niso dosti zdatne. Ker se suče zemlja v 24 urah od zahoda proti vzhodu, suče se luna videzno od vzhoda proti zahodu, — v tistem času bi morala odtok in pritok za tisti kraj nastati dan za dnevom ob eni in isti uri; ker je pa lunini tek kot pri zemlji od zahoda proti vzhodu, zastane luna vsakih 24 ur za 50 minut. Ta zastanek, zraven teža vode, in suho, ki obdaja morje, ovirajo, da ne nastaneta odtok in pritok vsaki dan v tistem času, kot poprejšni dan. Pritok je najviši, kader je luna v „mlaji" ali kedar je v „šipu", ker takrat ima še solnce zraven svoj upljiv. In taki pritok se zove „visoki pritok" (Springfluth). Najniži pa je pritok, kader je luna v prvem ali zadnjem krajcu, ker je upljiv solnca in lune takrat ravno nasproten, in moč čistoma zgubí. Ta pritok imenujemo „nizki pritok" (Nippfluth).

(Konec prihodnjič.)

Podučne stvari.

Pogovori pod lipo.

Soseskine kase na kmetih.

(Dalje.)

Janez. To bi bilo pač lepo, ako bi se po tako lahki poti napravila soseskina kasa. Ne bil bi verjel, da more srenja s tako malo delom toliko premoženja nabrati in ga tako dobro obrniti. Soseskine denarnice bi bile res naše prve dobrotnice. Saj moram tudi Grabežu po 12 dni na leto namesti obresti (činža) tlako delati, čeravno mi je samo 4 gold. posodil, ali pa mu 4 gold. 16 kr. obresti plačati; srenjska denarnica bi pa samo 24 kr. terjala. Al kdo bi pa v srenjsko denarnico delavne dni plačal?

Šolmašter. Srenja jih dá v štant grajščini, ktera na polji in v gojzdu delavcov potrebuje, ali pa tistim, ki cesto delajo. Za delo dobiti denarja, je povsod mogoče. Pa tudi tako bi se dala ta reč narediti, da bi vi, namesti da bi delali, to, kar bi si z delom zaslužili, od vsakega posestva v srenjsko denarnico plačali?

Jaka. To storí, 12 dni po 30 kr. rajtano, na leto 3 gold. 60 kr. Ne! raje delamo; zakaj 12 dni v letu vsaki zmed nas lahko pogreša; gotovega denarja pa ne moremo tako lahko dati; tega sami potrebujemo, in če bi ga ne potrebovali, bi ga raje sami obdržali, kakor da bi ga v srenjsko denarnico nesli. Dela smo navajeni, saj smo dovelj časa drugim tlačanili; zakaj bi zdaj tudi za se tega ne storili?

Šolmašter. Prav imate, pa vendar bi morebiti kak premožen kmet raje plačal, kot delal.

Janez. Tak naj storí, kakor mu je drago; pa saj veliko tacih ne bo. — Stojte! neka druga misel mi je švignila po glavi. Zakaj nek bi moral vsakdo, naj je bogat ali reven, brez razločka 12 dni delati? saj tudi gruntarji, polgruntarji in masličarji niso nekdaj vsi enako tlačanili.

Šolmašter. Jaz pa vendar mislim, da bi moral vsakteri enako veliko delati; zakaj tudi pravica, denarja iz srenjske denarnice dobivati, je za vse enaka, in revež pride še večkrat v zadrego kot bogatinec; bo tudi večkrat iz srenjske denarnice denar dobival.

Miha. To tudi jaz previdim; gosp. šolmašter ima prav; al bojim se, da ne bi njegov svèt nam zopet

tlake napravil, posebno, če bi mi svojih 12 delavnih dni grajščini v štant dali. In tako bi se lahko zgodilo, da bi nam danes plačali, jutri nas pa zastonj delati silili.

Solmašter. Počasi Miha! Vi ste, ni tega dolgo, Kebru kravo prodali; kaj menite, mu jo li smete zdaj nazaj vzeti?

Janez. Nikdar nikoli! Kar je prodano, je prodano!

Šolmašter. Lejte! ravno tako je prodala grajščina tlako, ki ste ji jo delali. Dežela ji jo plačuje in vi sami zato plačujete. Zato bi bila velika krivica, ako bi grajščina hotla tlako po sili in proti vaši volji zopet vpeljati.

Miha. Res je to; vendar menim, da bi nas nič za to ne vprašali; saj se je že krivica večkrat na svetu zgodila.

Šolmašter. Res je, da se krivica lahko zgodí, — pa vendar kakih tisoč (tavžent) ljudí proti več milijonov ljudí je tako lahko ne storí, in če bi tlako kje in kedaj vpeljati hotli, bi to po celem cesarstvu in povsod storili, in nič bi ne pomagalo, če tudi zdaj za svojo grajščino ne delate ali pa za denar. Kakor dolgo zastopniki Vaši, ki ste jih sami izvolili, v deželnem in v državnem zboru sedé, kakor dolgo sploh ustava veljá, tako dolgo se tudi tlaka več vpeljati ne dá.

Janez. Tolikokrat slišimo od ustave ali konštitucije govoriti, in imamo res deželni in državni zbor, v kterega svoje zastopnike pošiljamo; povejte nam vendar gospod šolmašter, kaj je prav za prav ustava, kaj nam hasne, čmu potrebujemo deželni in vrh tega še državni zbor?

Šolmašter. Prav rad vam bom to drugikrat razjasnil, kolikor sam od tega razumem. Za danes pa ostanimo pri svoji srenjski denarnici! Čez to imamo še veliko govoriti. Povejte mi vendar: od koga kupujete vse tiste rečí, ki jih potrebujete: poljedelsko orodje, sukno, sol in več druzega, česar Vam je treba?

Jaka. Od kramarjev in kramaric, od mnogih pohišnih barantačev, posebno pa, kadar nam denarca pomanjkuje, od Janeza Grabeža, ker on nam upa. Al naj bo že, od kogar hoče, vendar kako se to ujema s srenjsko denarnico?

Šolmašter. Zato, ker vém, da vas večkrat s tem še bolj, kot s posojilom derejo; ne samo s ceno, ampak tudi z mero in vago, in s slabo robo.

Jakob. To že zná biti, posebno če prave cene ne poznamo in večkrat na kredo jemljemo. — Al kako bi nam tù srenjska denarnica pomagala?

Šolmašter. Prav lahko! Vsak kmet naj pové, ktere in koliko robe da on potrebuje. To bi se potem kar naravnost pri fabrikantih ali kupcih, ki na debelo tržijo, kupilo in iz srenjske denarnice precej plačalo. Tako bi vso robo veliko ceneje dobili, zakaj tudi kramar jo kupi pri fabrikantu ali takemu vélikemu kupcu, hoče pa s prodajo se vé da si kaj pridobiti. Vès ta dobiček bi potem v vaših aržetih ostal, kar leto in dan gotovo več znese, kakor unih 12 delavnih dní.

Juri. To je gotovo, da se na debelo zmiraj po nižji ceni in bolje blago kupi, kot na drobno. Znabiti, da bi se zato več sosesk združiti utegnilo, kar bi bilo še bolje.

Šolmašter. Veliko rečí bi si vi potem lože kupili, ker so koristne, lepe in dobre. Ali kje hočete denar vzeti, da bi jih plačali?

Janez. Mi bi več delali, kot do zdaj, za delo se pa povsod denar dobí. Bolj pridni bi bili in menj po krčmah posedali.

Šolmašter. To je lepo slišati! Al zakaj že danes ne storite, kar je dobro, in odlašate na jutri?

Janez. Jaz sem že večkrat začel šparati, da bi si uro kupil; pa zmiraj je kakošen drug strošek požrl prihranjeni denar, in tako sem že večkrat rekel: Janez, saj ure tako močno ne potrebuješ, pojdi raje v krčmo, pa si privoši poliček vina, kakor drugi.

Juri. Gotovo bi več delali, ako bi vidili, da delo dosti znese. Dobro vém, kaj da se od nas govorí; pravijo, da smo leni, da pijančevamo; pa koliko je pač ljudí na svetu, da radi delajo? Tudi vidimo, da gospôda nič ne dela; če ima, česar potrebuje, potem je tudi ona židane volje. In tako tudi mi ravnamo! Mi malo potrebujemo, zato pa tudi malo delamo in gremo v krčmo, da čas preteče in da smo dobre volje. Če bomo več potrebovali, kot zdaj, bomo pa tudi pridniši.

Šolmašter. Dobro se znate zagovarjati. Al povejte mi vendar, zakaj bi ne delali, da bi si za čas zadrege in nesreče kakošen grošiček prihranili? Bi ne bilo to bolje, kot da morate pri Grabežu pomoči iskati.

Juri. Gospod! preveč terjate od nas. Mlad, močen, zdrav človek malokdaj misli na bolezen in smrt. Krčma nam je zmirej bližje kot nesreča, ktera nas zadeti more ali pa tudi ne. Pa tudi v slabi letini ali če pogorí, več denarja potrebujemo, kakor si ga moremo zdaj na stran položiti. Tù druzega ne pomaga kot Grabež ali pa srenjska denarnica, ktero nam priporočate. Al, povejte mi gospod šolmašter, bi li tudi toliko priklonov, potov in ceremonij treba bilo, ako bi hotel kdo iz srenjske denarnice kaj dobiti, kakor jih je zdaj treba, če hoče nas kdo kaj iz sirotne denarnice ali iz hranilnice mestne (šparkase) si izposoditi? Ali bi se ne zgodilo lahko, da srenjska denarnica ravno takrat nič denarja nima, kadar bi ga mi potrebovali?

Šolmašter. Zopet me kliče delo; zato se vidimo zopet drugo nedeljo, da vam odgovorim na to vprašanje.

(Dalje prihodnjič.)

Ozir po domačii.

Cerknica in njena okolica.

Popisal Andrej Likar.

(Dalje.)

Javornikovi odcejavci in pritoki v jezero so pa od vélikega Obrha doli:

1. Tresenec, ki trese vodo iz zemlje, 2. Slatavec, 3. Otoški Obrh, 4. Mrzljek, 5. Vranja jama. Memo teh je od vélikega Obrha do Zadnjega kraja po nekterih mestih luknja pri luknji, iz kterih ob deževji voda iz tal vrè. V Zadnjem kraji so 6. Bobnarce, ker, kadar te mečejo vodo iz sebe, jako doní, gromí in bobní pod zemljo. Zadnji kraj se pa imenuje tisti del jezera, ki je tam za polotokom Drvosekom in pridemo va-nj od Otoka doli na levo skozi Vrata. Tukaj so tudi take jame, ktere vodo iz sebe mečejo in jo požirajo. Pod Črnim gojzdom Jezerski vasi nasproti so 7. Vrsiči, ki se jim Studenšček pravi, in 8. Sekadeljec, ki ima skoraj za moža visoko ustje. Potem je zmiraj živ studenec na Ušivi loki in studenec Narti, ki pa daja prav malo vode. To tedaj so pritoki, ki napolnujejo jezero.

Kteri so pa odtoki ali požeravniki jezerski? V Zadnjem kraji so:

1. Dve Češljenici, vélika in mala,
2. Kotel. Od vélikega Obrha po Sterženu doli je pa
3. Beček, ki je pa preveč v mečavi zasut od leta 1854,
4. Vélika Ponikva, ki požira vode za mlinsk kamen,
5. Mala Ponikva, ta bruha vodo tudi iz sebe,
6. Sitarca, pri tej se delí jezerska struga, ena gré na

7. Vodonos, ki ima 14 požiravnih jam, ena pa na
8. Rešeto, ki je najnižje in najbolj stanovitno in ima spet več jam raznih imen,
9. Uševska rejta, ki požira Žirovnščico. Bila je še ena jama nek: Mniške vrata, ki so jo pa, pravijo, nekdanji bistriški mnihi z železno mrežo zagradili in z zemljo zasuli, da ni tako hitro jezero usahnilo in da so oni rib imeli. Mogoče. — V spodnjem koncu jezera pod Dolenjo vasjo je pa
10. Vélika Karlovca, nekoliko više, kakor je jezerski svet, zato požira le, kadar stojí voda visoko. Nje žrelo je strašno, široko nad 6 sežnjev in 2 visoko. Z lučjo se gre lahko deleč notri, ki se razširja in zvišuje, tako dolgo, da se pride do nasipa ali nanosa iz samih krljev in druge šare in ni mogoče, prekoračiti ga. Prec za to je pa
11. Mala Karlovca, veliko manjša, pa grozno veliko vode požre, ker je dokaj nižja.

Zraven Male Karlovce na levo je stal na višavi nad Svinjsko jamo nekdaj grad Karlovec. Njegovi sledi so pa že tako zaraščeni z mahom in grmovjem, da sva jih z gospod A. Obrezom neko popoldne dolgo pa brez kopavnega orodja zastonj iskala. V tem gradu, pravijo, je bivala svoje dni mlada gospodična, ki jo je rad vidil sin Šteberškega grajščaka pod Križno goro. Hodil je ponoči v vas v grad, in da je vedil kam vesljati, postavljala mu je luč na okno. Zvedil je pa to znanje ljubosumnež v gradu, ugasnil je luč na oknu in postavil drugo nad Véliko Karlovco. Šteberški veslja kakor po navadi, ne sluté hudobije, proti luči in gorjé! Karlovca ga požre s čolnom vred. — Pripoveduje se tudi, da se je enkrat grajska gospodinja peljala gori v grad po klancu, ki je bil nad Svinjsko jamo. Pot pod njo se vdere in ona pade s kočijo in konji v jamo, ki jo je za zmiraj pokrila. Od žalosti je ukazal potem gospod grad podreti, jamo zasuti in sam se je preselil v druge kraje.

V zgornjem kraji jezera je Otok z vasjo in cerkvico sv. Primoža in Feliciana v sredi otoškega gojzdiča, poddružnico starotržke fare. Med Otokom in Grahovim v sredi jezera je drug vzvišen kraj Benedke. Kadar so te pod vodo, je tudi v Planini povodenj.

Cerkniško jezero ima pa tudi svoje povodne prebivavce, namreč ribe, race in povodne ptiče.

Ribe so te-le: 1 ščuke, jako rodovitne; največa, ki so jo vjeli, je vagala 25 funtov; 2. šlajni, ki so najbolji, in največi vaga okoli 5 funtov; 3 menki, ki so pa slabji za jéd in tudi ne za sušilo, ker niso tako debeli; 4. kleni, so najmanj rodovitni in ne čez 3 funte težki, in 5. kapeljni po malih iz skal izvirajočih vodah, ki so pa prav majhni in komaj omena vredni.

Rac je več plemen: 1 vélike race, ki na suhem jajčica valé in potem peljejo mladiče v vodo; 2. špegljarji, ti se ne zležejo tukaj, ampak gredo preč mesca marca, 3. rujavoglavke, se tudi tukaj ne zležejo; 4. žvižgalke, 5. črni zvonci, 6. potavkarji, 7. hrepeljce, 8. liske ali postne race, te imajo na vodi svoje gnjezda iz bičja in plavajo po vodi, da lahko starka, jajca godé, iz gnjezda pije, 9. zličarec itd., tako, da se vsem še imena ne vedó.

Povodne ptice so pa: kozice, dularji, martinčki, vélike in male kokoške ali mokožki.

Zdaj, ko vsahne jezero vsako leto, ni ravno veliko in velikih rib. Kadar pa ne vsahne 2 ali še več let, jih je toliko, da jih vjamejo z enim samim zaulakom po 4 do 6 centov. Leta 1714, ko ni bilo jezero prej 7 let vsahnilo, so bili nalovili toliko rib, da niso vedili kam ž njimi. Kranjci, Korošci, Štajarci so jih imeli celi post dosti.

Za njega, ki išče kratkočasa na jezeru, je najpri-jetniše, voziti se po njem kak jesensk ali pomladansk popoldne, kadar je vpadla voda že toliko, da plavajo glavice jezerskih cvetlic po vodi. Zdelo se mi je, kakor bi se vozil po kakem začaranem cvetličnem vrtu. — Tam po Javorniku pa se nek še pozná stara rimska cesta, ki je peljala na Trpo nad Starim trgom in na Metullum v bloški fari. Morebiti so imele Zamostnice pod Gornjim Jezerom kako zvezo s to cesto?

(Konec prihodnjič.)

O zadevah matice slovenske.

Iz Haloz na Štaj. 5. junija. Utemeljitelji k nastajajoči „Slovenski matici“ so v Halozah dosle sledeči gospodje pristopili:

gosp. Weixl Ivan, dekan in župnik pri sv. Barbari,
„ Vučnik France, učitelj pri sv. Barbari,
„ Stranjščak Davorin, župnik na Zavrči,
„ Trampuš Ivan, kaplan na Zavrči,
„ Mlinarič Jožef, župnik v Leskovci,
„ Arnoš France, kaplan v „
„ Pinežič Viktorin, kaplan pri sv. Vidu,
„ Švajger Gabriel, „ „ „
„ Kancler Pavel, župnik pri sv. Trojici,
„ Hrtiš Benedikt, kaplan „ „
„ Lajhov Jožko, novinec v Admontu,
„ Raićev Božidar, duh. pomočnik pri sv. Barbari.

Znano je rodoljubje naših gosp. duhovnikov, ki so vselej pripravljeni z žrtvami pokazati ljubezen svojemu rodu; mnogo so učinili, in mislim, da hočejo tudi sedaj si osvetljati lice pred sedašnjim in bodočim svetom, ter krepko pomagati temu narodnemu zavodu — matici — na noge. Za razne stvarí smo darovali; pošiljali celó novce v tujevino, v Ameriko, Afriko in Bog vé kam vse; pomozimo najpred sebi in svojemu narodu; to bode nam gotovo največo zaslugo, slavo in hvaležnost doneslo. Najlože in najhitreje bi se ta reč tako-le osnovala. V vsaki dekanovini celega Slovenskega, tudi na Prekmurskem bi naj gosp. dekan sam ali kak drug rodoljub to delo prevzel, ter ondi pobral podpise, ter jih gosp. doktorju Ivanu Bleiweisu v Ljubljano odposlal. Ranjšek na mesec se menda dá vsakemu g. duhovniku za tak blag namen prihraniti. Po takem bi v malo tednih utemeljiteljstvo zagotovljeno imeli. Tudi društva, knjižice, srenje itd. bi se naj nagovarjale, nekaj darov, ako ne cele utemeljnine, polagati na domači darilnik.

Belanec.

Jugoslavenske pesmi.

* *Cerkvenih in druzih narodnih srbskih pesem*, ki jih izdaja slavni Korneli Stanković, je prišel na Dunaji že drugi zvezek na dan. Sprejemajo jih povsod z veliko veliko pohvalo. Vse te pesmi, cerkvene in posvetne, so od konca do kraja prave národne pesmi; narod srbski jih je zložil sam; Stanković jih je zapisal, kakor jih je slišal peti, potem pa po pravilih muzičnih cerkvene zložil za čveterospev in klavir, posvetne národne pa za klavir in kor. Veljavni nemški kompozitêr Šimen Sechter občuduje pevca, ki je te izvrstne pesmi si v spominu ohranil. Kar je Vuk Štefanović za besedo srbskih narodnih pesem, je Korneli Stanković za napeve srbske. Dobivajo se vse te pesmi na Dunaji ali na domu Stankovičevem (Hotel National) ali pa v prodajavnicah muzikalnih.

Dopisi.

Maribor 1. rožnika. 2. — Resnične besede o zadevah štirskih Slovencov, ki jih je govoril v deželnem zboru v Gradcu dne 16. sušca 1863 poslanec Herman, se

nikakor niso čisto zgubile, kakor bi marsikteri političnih nasprotnikov njegovih želel. Odmevajo v tisoč in tisoč srcih, za ktere je govoril edini in v jako neugodnih okoliščinah. Pisma presrčne udanosti in zahvalnosti podpisane z mnogimi podpisi vseh stanov se mu pošiljajo iz vseh krajev slovenskega Štirskega. Vsaki, kdor ima čutljivo srce za ljudstvo in za pravice njegove premalo in dostikrat krivo znane in priznane, je hitel izreči veliko spoštovanje do moža tako srčnega, z žlahno krepostjo državljansko tako lepo obdarovanega. Tako so mu tudi včeraj, to je, 31. maja, nekteri domoljubi iz Maribora izročili zahvalnico podpisano v Mariboru in v okolici z mnogobrojnimi podpisi. Pismo to, ko popisuje stan slovenskega naroda na Štirskem in delavnost neprecenljivo Herman-ovo v zboru deželnem, se mu zahvaljuje tako-le:

„Za vse te Vaše trude Vam izrekamo iz vsega srca iskreno zahvalo in Vas zagotovljamo, da se Vaše besede nikakor niso zgubile, temuč da odmevajo od dola do dola in kor munjina moč od srca do srca po celem slovenskem Štirskem, in da odmevale bodo, dokler še bode le betvica Slovencov neponemčenih bivala. Imamo pa tudi trdno zaupanje in živo vero, da bode naša sveta in pravična stvar vedno več podpornikov v deželnem zboru dobivala in da se našega svitlega Cesarja slovesno izrečena beseda vkljub vsem nasprotovanjem po pošteni poti vresničiti mora in vresničila bode, tako gotovo, kakor živi in kraljuje večni Bog v nebesih. Slava Vam, nevenljiva slava!“

Zahvalnica je bila dostojno okinčana; vzhajajoče solnce in lovorjev venec sta zalšala naslov; okoli se je vil bršlin, tudi nekoliko pa malo cvetlic je bilo v čednem narisu vpletenih; na ovitku se lesketajo narodne naše boje. — Pri izročevanji je govornik z ginjeno besedo preštel neumrljive zasluge počaščenega poslanca, omenil tudi trnjevo pot, ktero hodi sred tolikih nasprotnikov kot prvi boritelj za národno idejo v štirskem deželnem zboru, in končno še v imenu vseh podpisnikov ustmeno zahvalil za srčno zagovarjanje prirojenih pravic štirskih Slovencov, kar naj plača povestnica in pa lastna vest, ker bi še mnogo nevzbujenih rojakov utegnilo dremati zarad hvaležnosti tolikemu zagovorniku pristojne. — Na to je poslanec Herman v navadni mu pohlevnosti odgovoril, da misli, kar je storil, je bila le dolžnost. Sicer je Nemec po rodu, al volitve domovina mu je zdaj slovenska zemlja, in ker je prevzel težko in častno službo poslanstva, se tudi hoče truditi Slovencov potrebe spoznavati in na dotičnem mestu kolikor po svoji moči zamore, za njih pravice se boriti. Pa nebi tudi smeli Slovenci misliti, da nam Nemci hočejo krivico činiti ali da se našim nameram in pravičnim terjatvam zoperstavljajo iz zle volje, ampak če nam ovirajo, je vzrok temu le, ker naših zadev in okoliščin ne poznajo. Kar je na njem ležeče, se tudi prihodnjič hoče prizadevati, da naše stanje razjasni in skrbí za polajšanje. Veselilo ga bode, če med Slovenci živeč vidi, da je nekoliko zapuščenemu narodu k napredku pripomogel, ter srečno boritev in boljši užitek na dalje prepusti lastnim sinom domovine z dobro vestjo, da je storil le dolžnost svojo.

(Kon. prih.)

Iz Trsta 6. junija. Drugi dan t. m. so peli naš milostljivi škof v stolni cerkvi sv. Justa*) veliko mašo in pred njo slovesni „Veni Creator Spiritus.“ Imelo se pa je to duhovno opravilo na prošnjo tukajšne mestne gosposke, zato, da je po dolgih zadregah dobila svojega župana (dr. Porenta) in pa še morebiti največ iz tega namena, da bi on z Božjo pomočjo v svojih dostikrat važnih opravilih umno in modro ravnal. — Kakor pravijo, bota izvoljena v dunajski državni zbor gg. Conti, prejšni mestni župan, in pa Hagenauer. — Tudi v Trstu se vploduje „lacaronstvo.“ Kajti lansko in tudi letošnje leto se nahajajo od svojih nečimernih mož zapuščene žene v montučni ulici pod milim nebom s svojo brklarijo. Letos hira v tej žalostni okoliščini neka mati s štirimi malimi otročiči, ki brez vse dušne in telesne reje po ulici divjačijo. Ali nima li Trst za te sirotice prostora v svojih ubožnicah in pa v oskrbnišnicah? Še krepka mati bi si pa še lahko zaslužila z dnino svoj pošteni košček kruha.

Od kranjsko-štajarske meje. Na kvaterno sredo (27. majnika) ponoči ob devetih privpije Janez Trotovšek, imenovan Ribnikar, do Bregarja na sviži (oštarii nekaj pod trbovsko ostajo): pomagajte, pomagajte! človek bo utonil! K sreči je v hiši Matevž Koritnik, zavolj svoje velike srčnosti in predrznosti sploh „Radecki“ imenovan, ki je že sedem ljudí smrtne nevarnosti iz Save rešil. Zaslišati vpitje brž skoči na noge in plane iz hiše k Savi; ko vidi pri svitlobi lune nekaj tamnega po Savi plavati, brž odveže čoln in z Bregarjevim sinom Franc Kusom za utonencom vdere; poprej, ko bi bil imel beli slap (struga pod tunelom ali predorom) Andreja Guardijanovega, brodnika iz Kozice, v se potegniti, ga že „Radecki“ pri sebi v čolnu ima in ne reši samo človeka smrti, ampak še vès les raztrganega flosa poloví. Ribnikar je bil z Andrejem že v mraku iz Zagorja odrinil, al precej pod Zagorjem v strahovitem Prusnikovem jezu treši flos na skalo, da se razbije, vendar brodnika še vkupaj ostaneta na kosu flosa, pod trbovsko ostajo hočeta k bregu poriniti, pa spet v skalo zadeneta, da se flos zasuče in na globoko vodo žene; Robidnikar še more vèn skočiti, al Andreja nese Sava naprej, dokler ga ne reši junaški „Radecki.“ Hvala vrlemu možaku!

Iz Ipave 28. maja. H.... *(Mojster Dev in nove orglje. Priprave za čitavnico. Goveja kuga. Svilni črviči.)* V Podkraji dosihmal tudi ni bilo ne orgelj, ne organista; zdaj pa imajo Podkrajci orglje, — organista pa vendar ne — pri vsem tem pa orglje vsako nedeljo pojó in spremljajo čvrsto pri sv. maši ondotne pevce. Kako je to mogoče? Glej! mojster Dev je po navodu povsod zvedenega in na vse potrebe svojih faranov marljivo gledajočega g. dekana naredil lajno, orglje na koló, ktera namestuje vsaktere orgle za tako cerkev primerjene, ako le kdo koló taktno sukati zná. Ako poslušaš, pa ne veš, da je lajna, in ker se tudi zraven taktno kolo vrtí, gotovo mislil boš, da kaj izurjenega organista imajo Podkrajci, kakoršni se ne sliši povsod. Imajo pa té orgljice veliko veliko viž, skoro za slehern praznik posebej. Naposled*) orglje postavil je g. Dev v Šentbidu. Glasi so mili pa krepki in se nekako posebno dobro ujemajo. Šentbidci so s tem delom tako zadovoljni, da so me — naj naravnost povem — nekteri prosili, naj vrlemu mojstru po „Novicah“ očitno njih zahvalo izrečem, ter ga vsem drugim rojakom gorko priporočim, kar tedaj s tem ob kratkem spolnujem. Slava pa tudi Dev-u za vestno zvršenje omenjenih naprav!

Iz vsega tega, — dragi bravec, da od drugih reči molčim — že lahko spoznaš, da je resnično, kar sem v začetku izustil in da Ipavec ne gleda na stroške, da le veljá za Božjo čast in v njegov dušni prid. Slava poštenim Ipavcem!

Ker že od Ipavcev govorim, prosim, dovolite mi drage „Novice“, da še kaj o drugi reči črhniti smem.

*) Ker smo že večkrat naleteli, da se v nekterih slovenskih časnikih „sv. Just“ v „sv. Jošta“ prekrstuje, naj povemo, da „Just“ izvira iz latinskega „Justus“, — „Jošt“ pa iz „Jodocus“ ali po nemški „Jobst, Jodok“, in da sta toraj ta dva različna svetnika. Tudi potalijanščeni „Žust“ je pomota. Pis.

*) Stare orglje so tedaj na prodaj in za kako podružnico ravno pripravne. Pis.

Pred kratkem brali smo dva dopisa iz Ipave, prvega v „Naprej-u“, drugega v „Novicah“ — oba o „besedi“, ki je bila 10. maja v dvorani taborski. Gospoda dopisatelja sta imela — vsaj tako mislim — namen, našim dragim rojakom po Slovenii naznaniti, da Ipavci po 8. sept. l. l. na Zémonu popolnoma niso zaspali v razvijanji narodnosti, ampak da tudi za njimi, dasiravno z nekoliko težo, pa vendar kolikor toliko koračijo; kajti okolščine niso povsod enako ugodne. — Slišal sem kdaj ne vém — da je bil v neki soseski župan baran, zakaj da ni o prihodu nekega imenitnega gospoda ukazal streljati, pa odgovoril je, da je bilo več kot sto vzrokov, ki so mu v bran stali; na vprašanje po teh odgovorí dalje župan: „Prvi vzrok je bil, da nismo imeli smodnika .... Tako bi skoraj tudi mi se morali izgovarjati — ako bi nas kdo baral, zakaj se bolj ne družimo z besedami? Smodnika, to je, denarja nam manjka. Z dvorano bi bili sicer previdení; odstopil nam jo je v ta namen začasno brez plačila občno znani stari oče „Luka“. Slava mu! Al kaj! dvorana sama ni še dovelj. Treba je tudi glasovira. Pisatelj v „Novicah“ omeni sicer glasovira; — res imamo ga, in še posebno dobrega; kupili smo ga; al za plačilo nam gré še tesno. Pa samo glasovir v dvorani tudi še ni vse. Potrebujemo tudi godbenih drugih inštrumentov, kajti pevci trški hočejo nas tudi s to muziko razveseljevati; res, da imamo tudi še kakošne godbene orodja, pa še ne vseh — in te, ki so, so stare. In dalje, če strun ni, s samim lokom se tudi nič ne opravi, in tudi po petelinsko ne gré tukaj muzicirati; treba je toraj vsake baže črnih pik ali not, in tako še več druzih rečí, ktere se pa le spet za denar dobijo. — Toraj ljubeznjivi Ipavci po vsi dolini in tudi Vi, predragi sosedje okoli nas, združimo se, ker le z združenimi močmí bomo zamogli napraviti lepe besede *), ki bodo služile nam vsem v pošteno, nedolžno razveseljevanje, pa tudi v obče silno potrebno narodno omiko. — Od goveje kuge ni pri nas nič več slišati; tudi ovce so zdaj na Nanos spustili, dasiravno je bilo govorjenje poprej, da ne. — Čez praznike smo imeli obilo obilo prav krotkega dežja, ki nam je srca polajšal. — O bolezni svilnih črvičev se pri nas do zdaj še nič ne sliši; ravnajo jih pa veliko menj od lani zarad lanske velike zgube. Z Bogom!

Iz Selc na Gorenskem 5. rožnika. Velikonočni, binkoštni in sv. Rešnjega Telesa prazniki so za Gorenca zeló imenitni in veseli. Pa Bogu bodi milo! letos je bil praznik sv. Rešnjega Telesa pri nas zeló zeló žalosten. Ravno dobro smo procesijo dokončali, ko so še bili vsi ljudje v cerkvi, vstane v vasí ogenj in v pol ure je bilo 8 kmetov, 24 kajžarjev z vsemi poslopji, s kmetiškim orodjem in delavniškim oblačilom v strašnem ognji; tudi nekaj živine je pogorelo; človeka je le enega samega nekaj pobilo, ko je bil dimnik na-nj trešil. Ker je bil tako velik in slovesen praznik, je bilo sicer veliko ljudí vkup zbranih; pa kaj pomaga, ker so bili vsi brez gasivnega orodja in prazniško opravljeni, ter se je moglo prav malo oteti. Veliko jih je zavarovanih, veliko pa tudi ne, in ti so zdaj gotovo veliki ubožčiki. Škoda je grozno velika. Tedaj prav lepo prosim vse milosrčne bravce „Novic“, da se siromakov usmilijo in jim po svoji moči pomagajo. Darovi naj se blagovoljno pošljejo častiti duhovščini v Selce (Selzah). Kako da je ogenj vstal, ni znano.

Štamcar.

Iz Predoselj nad Kranjem 1. krsnika. M. R. P. — Otroci nastavljajo svetemu Miklavžu, da jim prinese orehov, jabelk in kaj druzega tacega; včasi je tudi kaka šiba vmes. Odrašenci pa nastavljajmo nebeškemu Očetu, naj nam prinese; saj od njega vse potrebujemo. Zraven si pa še celó utegnemo zbrati, kaj naj nam dá. Zdaj si boš bravec mislil: kje? kam? kako? kdaj je nastavljati? Spomlad drevesa sadne sadimo in divjake požlahnujmo, kakor dela Andrej Net po domače Mihovec iz Kokrice nad Kranjem. On je letos 700 odraščenih murv vsadil. Iz semena, ki ga je na en velik prostor letos 2 funta posejal, je pognalo, kakor on ceni, kacih 50.000 murv, pa kdo bi jih preštel, ko jih je kot na veliki njivi prosa! Tih murv bo on nekaj sam imel, nekaj pa prodal, da jih bodo drugi nebeškemu Očetu nastavili, naj jim ta na-nje perje nosi, s kterim bodo svilne črviče preživili. Zraven murv, ki jih je Net letos posadil in vsejal, je on letos še 4000 odraščenih murv imel, ki jih je sèm ter tjè razprodal. Svilnih črvičev ima 10.000, od kterih jih je 5000 izleženih 17. in 18. majnika lanskega leta; 5000 jih je pa po drugi reji po kresu izleženih. Seme teh črvičev je dobil od Pužmana iz Poljč. Vodnik je djal: „Terice pogačo, potico jedó, lanovi Gorencom cekine nesó.“ Kaj bo pa še svila, svila (žida) nesla! Zraven da je Net toliko murv nasejal, zasadil, poprodal, da je vsejal svojih 10.000 jabelk in krušk, in to vse se mu je srečno ozelenilo. Še od pred ima kacih 10.000 pocepljenih drevesec, hrušk, jabelk, marelic, mirabelic in mnogotere baže češpelj ali sliv. On cepi večidel z nakladom, kar gré najhitreje od rok. Pri tem delu mu pomaga njegov sin in še drugi. Prihodnje leto se bo pri njem dobilo murv, jabelk, požlahnjenih češpelj, orehov, hrušk, toda hruške bodo večidel še premajhne za presajati. V dveh letih se bo pri njem dobilo na prodaj mnogovrstnih drevesc na izbiro, kolikor bo kdo hotel. Zlasti bodo pa njegove drevesca rade rastle, ker niso zdaj v predobri zemlji. Nekteri hruške in jabelka radi na kutine cepijo; take drevesa so za kuhinske vrte in cvetnjake, kjer za veče drevesca prostora ni, sicer so pa podobne Kitajkam, ki v prvi mladosti čevlje iz medenice obujejo in jih nikoli ne izzujejo, da so pozneje pokvečene. Kutnarji in kutinarice tudi doraščeni stojé med druzimi doraščenci kot ubogi pritlikovčki med postavnimi grenadirji. Nekaj je bolje kot nič; komur kaže li kutinarje in kutinarice imeti, jih bo tudi pri našem Net-u lahko dobil. Net se pečá umno s sadjorejo, in tacega je bilo v našem kraji krvavo treba. Dosti gospodarjev ima veliko in vse zapušenih vrtov in prostora; za sadjorejo se ne zmenijo. Naš Net bo daleč okoli ljudí za svilorejo in sadjorejo unel, zlasti pa mladino. Predosliški šoli je dal veliko drevesec za sadišče, in je obljubil prihodnje leto jih še več dati. Vsacega podučí rad, kako je peške sejati, drevesca saditi in cepiti. Šolarji na kmetih! pridno se učite sviloreje in sadjoreje. Bogu nastavljajte murvine, jabelčne, hruševe, češpljeve, orehove in češnjeve drevesa. Kar mu bodete nastavili, na tisto vam bo nosil 20, 40, 50 let in še dalje. Vsako poletje in jesen vam bo prinesel. Pridni bodite, lepo živite, radi molite, da ne bo namesti z darovi s kako šibo nad vas prišel, vas zavolj hudobij in lenobe pretepat. H pospešenju sviloreje in sadjoreje pri nas bi mnogo pripomoglo, če bi še kmetijska družba blagovolila Andreju Net-u častno svetinjo podeliti, kar naj bo predstojništvu te družbe priporočeno. *) Pri Andreji Net-u je viditi tudi prstene

*) Za gotovo se govorí, da bo prihodnja beseda 14. junija, ki se bo nek posebno sponašala. Pis.

*) Priporočilo pridnega sadjo- in murvorejca A. Neta bomo izročili sl. odboru kmetijske družbe, da se mu ob svojem času podelí svetinja, ki jo po pravici zasluži, čeravno bo pisaču „Tagespošte“ v nos dregalo, da prizadevanje kmetijske družbe celó deleč sega, da priprosti kmet v Kokrici se pečá z murvo- in svilorejo, dela cevi za drenažo itd. in da vse to so nasledki podukov prokl.... slovenskih časnikov in bukev!

Vred.

ali lončene cevi ali rore za vodo pod zemljo drenažo napeljati. Več tisoč jih ima in dober kup. Viditi je pri njem še mnogo reči, ki v namen tega pisanja ne spadajo. Ko enega dne k njemu pridem, sem menil, da sem v beneškem arsenalu; kakoršnega delavca ali mojstra sem le hotel, tacega sem pri njem zagledal.

Iz Sevnice 5. junija. B. S. — Popoldne 3. dne t. m. nas je žalostna novica omamila. Nemila smrt pokosila nam je po celó kratki bolezni našega občno čislanega kantonskega nadčelnika gospoda Valentina Pristava. Bil je rajnki ne le zvest služabnik cesarju, temuč tudi prav oče celemu sevniškemu okraju. Ni tedaj čuda, da takega pogreba ni še vidila naša okolica kakor je bil današnji; vse, staro in mlado, od blizo in daleč, je privrelo, da skaže zadnjo čast nepozabljivemu gospodu. Naj v miru počiva!

Iz Ljubljane. V poslednji seji mestnega odbora je bila služba četrtega učitelja na mestni Št. Jakobški šoli gosp. Trojar-ju, dozdaj učitelju v Logatcu, podeljena; pri tej priliki se je gosp. Praprotnik pomeknil na mesto prvega, gosp. Belar na mesto druzega, in gosp. Raktélj na mesto tretjega učitelja te po vsej pravici hvaljene mestne šole. — Ker se ne vé, kako stojí z učenjem slovenščine v tukajšni protestantovski šoli, je bilo v ravno tej seji sklenjeno, da se tistih 100 gld., posebno v ta cilj in konec dodeljenih, ne izplača pred, dokler ni dokazano, da se ta namen spolnuje.

— Ker je te dni žl. gospod Kusević Zsamaborski, predstojnik c. kr. deželnega vojaškega poveljstva, bil tukaj, se je g. mestni župan s 5 odborniki podal k njemu, da so mu priporočili prošnjo zastran preselitve generalkomande iz Vidma v Ljubljano; bili so prav prijazno sprejeti.

— Pretekli teden smo radostni ogledovali v čitavnici naši zanimivo mašino, ktera sama šiva, robi itd. Neka častita gospodična, ki si jo je naročila iz Amerike, je dovolila, da smo jo dobili v čitavnico na ogled; sam gosp. agent Kirš jo je razkazoval. Da so jo gospé in gospodičine s posebno radostjo ogledovale, se razume samo po sebi; zakaj čudo je res, kako hitro in lepo dela mojškra-mašina, ki je kakor lična igračica. Če mojškra, srajco iz tankega platna šivaje, v 1 minuti storí 23 ubodov (štihov), jih mašina naredí 640; če čevlje šiva, jih naredí 210 v eni minuti, čevljar pa le 10 itd. Amerikancem gré čast, da so iznajdili to mašino leta 1853. Sila veliko jih je zdaj že po svetu, zlasti v Ameriki, kjer šivajo že vse z mašinami.

— Pretekli teden se je dogodilo v naši gimnazii nekaj, kar bojo dopisniki unanjih časnikov gotovo po svoje razlagali. Zato povemo dogodbo samo na sebi. Ker dijakom iz 8. razreda ni bilo dopuščeno v surki zastave pri procesii sv. Rešnjega telesa nesti, nobenega pa v fraku ni bilo pri roci, je šla gimnazija brez zastave za procesijo. Drugi dan je bila v 6. razredu gimnazije na tabli neka šaljiva podoba s frakom narisana. Ker dijaki niso povedali, kdo jo je naredil, bo vès ta razred kaznovan.

— „Kranjska špraha“ je dobila zdaj tudi svojega pevca. Z neko dosti očitno ostentacijo je „Laib. Zeit.“ unidan natisnila dve pesmi, da kaže svetu, kaj zna pevec, ki noče biti „Slovenec“, ampak je le „pravi Kranjec“. Že rajnki naš Prešerin je mogel to živo čutiti, da iz tistega mesta, kjer počiva njegovo truplo, bo svoje dni se oglasil „ein echter Krainer aber kein Slovene“, kajti v neki svoji pesmi blizo tako-le poje:

. . . . . Permaruha!
Lahko boš v kozji rog ugnal Slovenca,
In proti Tebi bo Koseski — muha.

Jn res! komu bi po vseh udih električno ne švignila resnica preroških besed Prešernovih, kdor je bral, kar je „Laib. Ztg.“ prinesla v svojem 124. listu. Ker pa večini naših bravcev ne pridejo njeni listi v roke, pa so gotovo radovedni poznati pesniško delo, ktero se ponaša s tem, da je „pravo kranjsko“, izročujemo jim obé pesmi od konca do kraja, ker takemu porodu — kakor „Naprej“ resnično pravi — se ne sme nič odvzeti, nič pristaviti. Očita se našemu „slovenskemu“ jeziku, da je skovan in spakedran po hrvaščini, češčini in Bog vé po čem še, — da je nerazumljiv, sirov, okorn itd. V svojih pesmah pa, v kterih „Ljubel“ toži čez „žel'co“, je „ein echter Krainer“ pokazati hotel, kakošen je „kranjski“ jezik: razumljiv v vsaki besedi vsacemu otroku, ličen in gladek kot da bi rožice sadil, zraven pa pesniško dovršen v vsaki slovki, da je čuda. Al kaj bomo dalje pridržavali bravcem samim veselje nad originalom; naj sami vse beró tudi z nemško priklado, ktere pa pevec gotovo ni dodal zato, da bi bile komú njegove „kranjske“ besede nerazumljive — tega ne — ampak gotovo le zato, da se lože presodi globoki pesniški duh, ki je navdajal „ljubelskega“ pevca, ko je vidil

. . . . . na levi spušati en p-uh.

Glasite se pa te pesmi tako-le:

Kranjski voznik Ljubelo železnico oznani.

Bod' slaven Ljubel, belo solzan, *a)*
Ne dalno že pride žel'ca na dan;
Ne boš slišal škripati predmorske teže, *b)*
Pa tud' ne žvižgati voznike želne,
Tud' ne sveršati trompete ponečne grede. *c)*
Naj sušic doteče,
Naj solnce pripeče,
Brez straha spoderkne snežnični blago, *d)*
Zavol' urne žel'ce voznika ne bo. —
Le ostan' ti gajžle brez mire sklep, *e)*
Po kateri od kola do kola perskače klek. *f)*

Ljubel se ustraši, in 'zdehuje.

Ste upal mi starčku iz belo glavo,
Vozniki perjatli ste peli lepo,
Zdaj čujem na Teržič, in' gledam prot Kran',
Poslušam in' čakam de bodem naslan.
Še uzdignem prot mestu Ljubljani urat,
Rasločim — ja dobro — Golovc in' Grad;
Vidim na levi spušati en puh,
Je — mi terdijo se vstrašim železnice duh.
Oterpne moj truplo za zmiraj čez to,
Zdaj bode — ah bode! na večno tako.

Jm Mai 1863. — Kein Slovene aber ein echter Krainer.

A. Murgel.

a) Aufthauender Schnee. *d)* Meereswaren. *c)* Die Post. *b)* Schneelawinen. *e)* Telegraph. *f)* Der Unterkrainer versteht darunter das „Zaubermännchen“, wahrscheinlich als Produkt des Berges Klek, wo sich der Sage nach die Zauberinnen aufhalten.

O ti srečni „Kran!“ — smo si mislili prebravši te pesmi — v prvi polovici tega stoletja si poslal „štiri pare“ P. Knobelnovih pesem po svetu, zdaj v drugi polovici pa zopet „en par“ A. Murgelnovih. Unih sicer Vodnik, kakor je znano, ni kaj častno sprejel, te pa so nam kaj dobro došle; sprejeli so jih Slovenci povsod z obema rokama in le bolj previdni „echte Krainer“ se hudujejo nad vredništvom „Laib. Ztg.“, da se je tako na limance vjelo in je natisniti dalo stvar, ki je, kakor sami pravijo: „Wasser auf die Mühle der Slovenen.“

— 2. zvezek „Torbice“ je ravnokar prišel na svetlo. Zopet ima mnogo zanimivega blaga v poezii in prozi, pa tudi v tem je mož beseda, da ima polovico sestavkov v hrvaško-srbskem jeziku, in nekoliko njih tudi s cirilico pisanih. „Ni je — pravi v predgovoru gosp. vrednik N. Ravnikar — prestrašil zvon, s kterim ji je uni dan nek dopisnik „memento mori“ zvoniti počel, — ne, ne — še posmehovala se je, misleča: kadar bo ponehal žalostni odmev, pokazala se bo do-

moljubnemu svetu z drugim zvezkom v jugoslovanski obleki.“ Dobro došla!

— Zanimiva knjižica „Jama postojnska“ z obrisom njenega notrajnstva, ki jo je že pred 5 leti gosp. dr. Etbin Costa v nemškem jeziku izdal, pride zdaj tudi v slovenskem jeziku na svetlo. Dolgo že je želja po taki knjižici, ki bi bila v slovenskem jeziku voditeljca popotnikom ne le domačim, temuč tudi drugim Slovanom, ki pridejo ogledavat čuda podzemeljske deleč po svetu sloveče jame postojnske. Kupca ji bo tedaj gotovo dosti.

— Dopis iz Zagreba v poslednjem „Glasniku slov.“ moremo iz gotovih virov popraviti o tem, da „Niz bisera jugoslavjanskoga“ šteje samo v Ljubljani okoli 80 naročnikov; gosp. V. Pretner pa bo najbolje vedil povedati njih obilo število po vsem Slovenskem.

— *(Odprto pisemce vredništva gospodu prof. Einšpieler-u).* Dragi prijatel! Prijazno Vas prosimo, da uravnate pri vredništvu „Tagespošte“ naše naročilo z 12 gld. na Vaše žalibog izostale „Stimmen aus Innerösterreich“ tako, da se nam „Tagespošta“ ne pošilja več, pa ostali dnar izroči društvu sv. Mohora. „Tagespošta“ naj pisari, kakor ji je drago; al da bi mi jo še plačevali, tega nas ni volja.

— V saboto je prejel vrednik „Novic“ pismo, v kterem mu sl. c. k. deželna sodnija sklep sodstva naznanja, po kterem je zavoljo dopisa „iz savinske doline“ od 26. nov. l. l. tožen pregreška zoper javni mir in red zavoljo prepovedanega razglasa po §. 309. in 310. kazenske postave, — da pa mu je dopuščeno, zavoljo tega se pritožiti do c. k. više deželne sodnije v Gradec. Poslužil se bote pravice. Založnik „Novic“ je izpuščen iz tožbe, ker je oni dopis celó brez njegove vednosti in volje prišel v „Novice“.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Še se nič prav ne vé, s čem se bo začel državni zbor; izprva se je govorilo, da red kazenske pravde bo prvo delo, ki ga dobí zbor v posvèt; zdaj pa zopet pravijo, da bote postava za družtva, za varnost pisemske skrivnosti prve na vrsti. — Namesti Njih veličanstva bo nek minister Schmerling na tihem odprl državni zbor. — „Wanderer-u“ se iz Prage piše, da brž ko ne češki poslanci federalistične stranke ne pridejo v ožji državni zbor. Te dni so imeli posvetovanje o tem, pa kaj so sklenili, se ne vé. — Cesarski patent od 2. dne t. m. sklicuje tržaški mestni odbor, da kot deželni zbor 10. t. m. voli nova poslanca v državni zbor dunajski. — Vladni list „Gen. Kor.“ preklicuje novico magjarskega časnika „M. Sajtó“, po kteri se ima erdelski deželni zbor še le 1. avgusta začeti, ter pravi, da se bo začel že prve dni julija, ako se le dotične gosposke toliko podvizajo, da so saj do 28. dne t. m. volitve poslancev po celi deželi gotove. Magjarska stranka že pridno dela, da se volijo poslanci po njenem smislu; Rumunci in Saksonci so mlačnjaki; uni vějo, kaj hočejo, ti pa se še lovijo in ne vejo kaj. — Žandarji dobijo spet nove klobuke po podobi vojaških, ki jih nosijo strelci. — C. k. ministerstvo je napravo občinske (srenjske) hranilnice v Celji dovolilo. — Po „Wandr.“ bo začel „Ost und West“ na Dunaji zopet izhajati; vrednik mu bo A. Sandić; izdajetelj ostane dr. Tkalac. — „Glasonoša“ piše, da ni res, daban Šokčević pride za vojaškega ministra; za namestnika ministra grofa Degenfelda odločen je podmaršal Henigstein. — Na gimnazii zadarski se godijo mnoge premembe; učitelja M. Klaić in J. Danilov sta zgubila učiteljstvo, ravnatelj Pulić pa je prestavljen v Trident. Za narod svoj mnogozasluženi gosp. Klaić, za kterega po Dalmacii naberajo doneske, da se mu v imenu domovine izroči sjajna svetinja, pride po „Glasonoši“ morebiti na kako hrvaško gimnazijo. — Kar se tiče letine, se iz Ogerskega iz enih krajev slišijo vesele, — iz druzih žalostne novice. Vendar je zadnje tedne dež povsod dobro pomočil. Al več kot srednje letine ne bo nikjer; zato je posebno pšenici in reží cena poslednji teden že poskočila; v Sisku je vagan za goldinar dražji. — Unkraj Donave je 4. dne t. m. slana veliko škodo naredila; mraz je bil tak, da sta v dolinah trta in krompir pozebla. — Korar Stulc, vrednik „Pozora“, je ravnokar prestal dvamesečni zapor, v kterega je bil po tiskarni tožbi obsojen. — Najvažniša politična novica preteklega tedna je gotovo ta, da pri novih volitvah po Francozkem 2. dne t. m. so izvolili 18 poslancov v državni zbor, kteri, kakor se iz vladnih časnikov vidi, sive lasé delajo cesarju Napoleonu. Dozdaj je v zboru plesalo vse, kakor je vlada njegova godla; al zdaj je prišlo 18 druzih izurjenih godcev vmes, ki bojo tudi gosti hotli, in ne bojo sami kimali kakor večina sedanjih poslancev. Zato bojo vprihodnje novice iz Pariza važne. Kako se bo zdaj zasukala politika Napoleonova o rusovsko-poljskih zadevah, se bo kmali pokazalo. Sploh se o teh zadevah še nič pravega ne vé; to je nek gotovo, da te dni grejo v drugič od angležke, francozke in avstrijanske vlade pisma v Petrograd rusovski vladi; koliko so se zedinile te vlade in kaj bojo zahtevale, ni znano; toliko se pa še zmiraj trdi, da naša vlada v vsem ne gré ene poti z angležko in francozko. Rusovska vlada je nek na vse pripravljena; v premirje (začasno prenehanje vojske), pravijo, se nikakor ne bo udala, ker nima s sovražnikom unanjem vojske, ampak le boj z podložnimi uporniki. — Na Pruskem gré ustava z velikimi koraki rakovo pot; čedalje bolj zdaj brzdajo časnike najbolj, zakaj svobodna beseda je absolutizmu najhuji trn v peti.

Listnica vredništva. Stric Matija svojemu stričniku Jurčkovemu Matevžu: Drugi pot gotovo prejmete zaželjeno pismo zastran „čudadelnih verižic“ v „Novicah“; ta teden nismo mogli. — Gosp. Jank. v M: Radostni prejeli, pa za današnji list ni bilo več mogoče; tedaj gotovo drugi pot. Le večkrat kaj!

Vabilo na naročbo „Novic“.

Za drugo polovico letošnjega leta, ki se začenja 1. dan prihodnjega mesca malega srpana (julija), naj se častiti naročniki, ki so „Novice“ dosihmal imeli, pa tudi taki, ki jih na novo dobivati želijo, podvizajo z naročilom, da se jim pošiljanje v prihodnjem mescu ne pretrga. Izročuje se jim v polajšanje pisanja po navadi naročilno pismo, v kterem naj pošljejo naročnino. Ako kdo častitih naročnikov, ki je že za celo leto naročen, prejme to pismo, naj ga ne moti, ni mu namenjeno.

Novice veljajo za pol leta po pošti pošiljane 2 fl. 20 kr., v tiskarnici prejemane 1 fl. 80 kr.
za četrt „ „ „ „ 1 „ 15 „ „ „ — „ 90 „

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.